

Charakter staveb – prvky původní hanácké architektury

Jednou z cest jak zachovat osobitý ráz hanáckých vesnic je tvůrčí pokračování po staletí vytvořených tradic. Nové domy i hospodářské objekty by měly být výrazem zdravého patriotismu a dodržováním základních architektonických pravidel, jež hanáckým vesnicím vtiskly naši předkové.

Prvky původní hanácké jsou především:

- obdélníkový půdorys domu
- sedlová nebo polovalbová střecha s krytinou z pálené tašky či břidlice (příp. jejich imitace) se sklonem 35-40°
- přízemní obytný dům, případně s obytným podkrovím či sníženým patrem; v uliční frontě respektuje výšku okolní zástavby a její stavební čáru
- obdélníková okna, posazená na výšku
- hladká omítka, ve světlých odstínech pastelových barev či bílá.

Při rekonstrukcích starých vesnických domů by neměly být měněny základní proporce domu: půdorys, výška, tvar střechy. Žádoucí je návrat k původním proporcím dveří a oken, včetně materiálu a členění. Obecně platí, že při opravách je třeba používat především tradiční materiály – vápenné omítky, pálené tašky, břidlice, kámen, dřevo či kovářsky zpracovanou ocel.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
Správa CHKO Litovelské Pomoraví
Husova 906/5, 784 01 Litovel
tel.: 585 344 156 (7), fax: 585 344 158
e-mail: litpom@nature.cz
web: www.litovelskepomoravi.nature.cz
2009

Jak postupovat při nové výstavbě v CHKO

V zásadě existují dva vhodné přístupy:

a) přizpůsobit se charakteru staveb v okolí (obdélníkový půdorys, jednoduchý tvar bez výstupků, sedlová střecha 35–40°, vertikální okna posazená na výšku, tradiční barvy a materiály).

b) inspirovat se původní okolní zástavbou k vytvoření osobitého, nezaměnitelného výrazu (zachování tradičního tvaru, měřítka a barevnosti, doplnění soudobými originálními detaily).

Pamatujme, že lidová architektura vznikla citlivým ztvárněním prostých přirozených forem.

... a jak nepostupovat při nové výstavbě

Stačí se nechat zlákat libovolným katalogem nových rodinných domů – ani jeden nebyl navržen pro Litovelské Pomoraví! Čím bude stavba členitější, čím více bude mít balkónů, vikýřů, arkýřů a rizalitů, přístavků a loubí, tím víc bude ve zdejší krajině působit jako pěst na oko.

Místní specifika a projev osobnosti majitele jsou nahrazeny módními stereotypy, opakovanými po celé Evropě, viz fotografie s ukázkami nevhodných staveb.

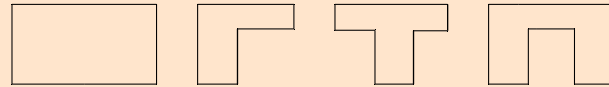

Při nové výstavbě je třeba se ohlédnout trochu zpět a vrátit se ke staletími prověřené jednoduchosti našich předků a s rozvahou užívat „módních prvků“. Co je totiž módní dnes, nemusí být módní za deset let. Váš dům by se měl líbit jak vám, tak i těm, kteří se na něj budou muset dívat, až půjdou kolem. Stavebníkům, kterým záleží na tváři hanácké vesnice, nabízí Správa CHKO Litovelské Pomoraví odborné konzultace.

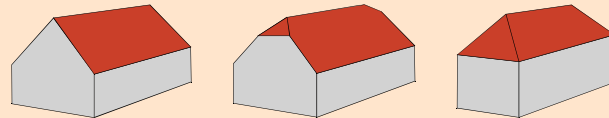
Hlavní zásady jak stavět

K hlavním zásadám patří zejména:

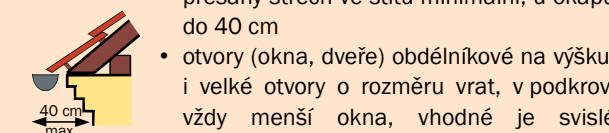
- domy v uliční frontě respektují výšku okolní zástavby a její stavební čáru
- půdorys protáhlý, obdélníkový nebo tvaru L, T nebo U, se šířkou průčelí do 9 m

- počet podlaží – jedno, případně přízemí s podkrovím
- střecha sedlová o sklonu 35 – 40°, výjimečně s polovalbami či valbová

- krytina taškami, výjimečně cementovými šablonami, cihlově červené až hnědé barvy
- podkroví osvětlené převážně ze štítu, vikýře a střešní okna lze používat střídmě, na odvrácené straně
- štítové průčelí hladké, symetricky členěné

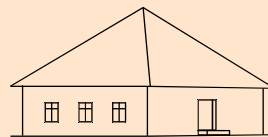

- přesahy střech ve štítu minimální, u okapu do 40 cm
- otvory (okna, dveře) obdélníkové na výšku, i velké otvory o rozměru vrat, v podkroví vždy menší okna, vhodné je svislé a vodorovné dělení oken i dveří
- vnější omítky hladké, bílé nebo v přírodních odstínech, případně velmi světlých barev
- dřevo na fasádě je přípustné jako obklad podkroví nebo k odlišení částí stavby; celodřevěné domy nejsou typické
- balkón, arkýř, rizalit není vhodný
- kámen lomový s minimální spárou horizontálně kladený
- oplocení – průhledný plot s pevnou nízkou podezdívkou, výška plotu max. 1,7 m, u zadních částí parcel popř. mezi pozemky možnost pletiva; na nízké podezdívce nejlépe dřevěný plot, příp. kovářsky zpracované ocelové ploty vertikálně členěné
- zpevněné veřejné prostory z dlažby, nejlépe kamenné, připouští se betonová zámková dlažba v přírodních odstínech, u chodníků nepoužívat zvýšené obrubníky
- hospodářské objekty umístit v zadních částech parcel

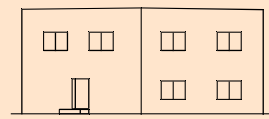
Čeho se vyvarovat aneb zločiny proti krajiněmu rázu

K nejčastějším chybám patří:

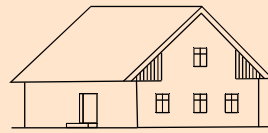
- stavby ve volné krajině, na výšinách a z dálky viditelných místech, přehuštěná zástavba s malými parcelami
- čtvercový nebo nadměrně členitý půdorys
- netypický sklon střechy, nepravidelná střecha
- neuspořádané, bizarní tvary
- přesahy střechy nad 40 cm, u polovalby nad 25 cm
- lichoběžníkové vikýře
- prolámaná průčelí (ústupky, výstupky, balkóny, arkýřky, lodžie, přístavky, množství oken)
- zlaté mřížky uvnitř prosklení oken
- jásavé, jedovaté či oslepující barvy fasády,
- předsazené venkovní schodiště a rampy
- podezdívky vyšší než 50 cm, ploty s masivními sloupky z prefabrikovaných bloků
- sruby
- a další dle fantazie stavebníka: kurníky, kolny, skleníky ...

stanová střecha

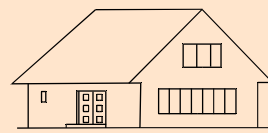
plochá střecha

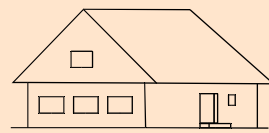
dřevěná ucha ve štítu

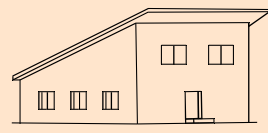
vystupující polygonální apsisa a balkón

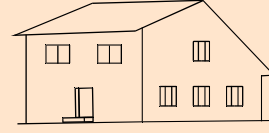
příliš velká okna

horizontální okna bez vnitřního členění

pultová střecha

střecha o nestejném sklonu

JAK STAVĚT V CHKO LITOVELSKÉ POMORAVÍ

aneb jak žít a nechat žít krajinu

Proč chránit krajinu a jak na to

Chráněná krajinná oblast Litovelské Pomoraví byla zřízena mimo jiné proto, aby zůstaly do budoucna zachovány a rozvíjeny hodnoty zdejší krajiny, její pestrost, příroda i typický vzhled sídel a staveb.

Co jsou regulativy

K ochraně krajiny před poškozením slouží soubor pravidel, která upravují stavební činnost v území – tedy regulativy.

Pokud chcete stavět nebo upravovat dům na území chráněné krajinné oblasti, musíte se řídit jednak stavebním zákonem, jednak ustanoveními zákona o ochraně přírody a krajiny. Konkrétní opatření pro jednotlivá území upřesňuje Plán péče o chráněnou krajinnou oblast, stavební činnosti se týkají jeho stavební regulativy.

V § 12 zákona 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny se říká: „Krajinný ráz je chráněn před činností snižující jeho hodnotu...” a dále je vysvětleno: „Krajinný ráz je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa, ... harmonické měřítko a vztahy v krajině.” Regulace výstavby nebo způsobu využití území z hlediska ochrany krajinného rázu znamená omezení nebo usměrnění předpokládaného vlivu těchto činností na určité významné prostorové vztahy a vizuálně vnímatelné hodnoty území.

Kulturní a historickou charakteristikou se rozumí:

a) struktura zástavby

Strukturu zástavby určuje velikost, hustota a typ sídel – jinak vypadají vesnice na Hané a jinak v severních Čechách. Svědčí o vývoji postupného osidlování a hospodářského využití krajiny

b) typický charakter staveb

Charakter vlastní stavby určuje měřítko (rozměry) domu, jeho tvar, sklon střechy, použité barvy a materiály a také detaily (dekorace, vikýře apod.)

Účel stavebních regulativů

Strukturu zástavby chrání urbanistické regulativy, zastavitelná (sídla) a nezastavitelná území (volnou krajinu) vymezuje územní plán.

Dle pánu péče o CHKO je volná krajina územím nezastavitelným, kde lze výjimečně připustit stavby, které jsou nezbytně nutné pro zajišťování ekologicky příznivého lesnického a zemědělského hospodaření v krajině, k zajištění ekologicky optimálního vodního režimu a revitalizace říční sítě.

Pokud regulativy existují a jsou dodržovány, urbanistická struktura krajiny zůstane zachována, samoty zůstanou samotami, ves vsí, krajina krajinou.

Charakter a vzhled staveb chrání stavební regulativy.

Regulativy mají usnadnit navrhování staveb v harmonii s prostředím. Návrh každé stavby musí vedle provozního účelu sledovat i vzhledový účinek ve vztahu k místu a okolí. Pokud takové regulativy existují, zůstanou zachovány typické znaky místních staveb i krajiny domova – lze rozpoznat, kterou oblastí právě procházíme.

... a co se stane, když nefungují

Zkazit dům není jako zkazit oběd; ze špatného domu je nám zle celý život.

Nejsou-li urbanistické regulativy, zástavba se rozlézá do krajiny a stírá tradiční dělení na sídla a volnou krajinu. Už se nepozná, kde končí jedno sídlo a začíná druhé. A zatím uvnitř vesnic se skrývá spousta nevyužitých domů i stavebních pozemků.

Nebo vznikne nové město na vsi. Vztah k okolí se vytratil, jednotlivá místa, byť v různých regionech, se od sebe vůbec neliší.

Nová zástavba není přirozeným pokračováním původní vesnice

Nejsou-li stavební regulativy, zmizí charakteristické znaky místa. Je narušeno měřítko i proporce staveb. Chybí řád a symetrie. Nastoupí chaos a nesoulad mezi nevzhlednými domy.

Dům vpravo nevhodně převyšuje dochovanou zástavbu

Struktura zástavby – z čeho vycházet a co respektovat

Kdo hledá, najde...

V Litovelském Pomoraví jsou typické kompaktní vsi s centrální nebo ulicovou návší. Obytná část domu je orientovaná do ulice, hospodářská do zahrad. Obytné objekty jsou převážně jednopodlažní s nízkým patrem původně využitým jako sýpka.

Jižně od Litvle je obytné stavení rovnoběžné s návší, ulicí.

Severně od Litvle je zástavba ovlivněna vlivy horního Pomoraví. Domy jsou volněji uspořádány a někdy obráceny štítem do ulice.

Struktura zástavby – jak umístit stavbu

Přece podle územního plánu!

Proč je nutné respektovat dochovanou strukturu zástavby? Na příkladu vidíte, kam vede další zahušťování a obestavování okraje malé obce. Domy nevychází z původních proporcí, štíty jsou orientovány na vnější stranu a chybí jakákoliv zeleň. Jak by jste se cítili při vstupu do obce?

Na okraj vsi je vhodné umístit:

- a) sady a zahrady
- b) plochy střech, stodoly chránící obytný prostor před povětrností

Struktura zástavby – jak stavbu neumístit

Kde není územní plán, platí zákony džungle.

Stavět se smí jen na místech určených územním plánem s ohledem na vztah staveb k okolí, k utváření terénu a charakteru krajiny. Stavby ve volné krajině, na výšinách a z dálky viditelných místech nejsou vhodné a hyzdí krajinu.

Stejně tak by se neměly obestavovat komunikace vedoucí ze vsi a propojovat jednotlivá sídla zástavbou. Sebelepší architektura domu nemůže nahradit poškozenou krajinu!

Na okraj vsi není vhodné umístit:

- a) chlívky, kolny a altánky
- b) podle pravítka střížené jehličnany
- c) štíty a průčelí
- d) izolované obytné domy se stěnami „prostřilými” okenními otvory

